

ENDERUNLU FAZIL (ö 1810)

Mahallileşme eğilimini ileri bir safhaya götüren divan şairi.

Akka'da doğdu. Asıl adı Hüseyin, mahlası Fazıl'dır. Enderun'da yetiştiği için Enderuni veya Enderunlu diye de anılır.

Babasının ölümünden sonra İstanbul'a getirilen Fazıl ve kardeşi, hükümdarın fermanı ile Enderun'a alındı. Bu sıralarda Fazıl on sekiz on dokuz yaşlarında idi. Enderun'da iyi bir eğitim görerek yetişen Fazıl sefahate düşkünlüğü ve aşk maceraları · dolayısıyla daha sonra saraydan çıkarıldı. İstanbul sokaklarında on iki yıl kadar perişan ve serseri bir hayat geçirdi. Sefalet ve geçim sıkıntısı çeken Fazıl, bu durumunu III. Selim'e ve dönemin ileri gelenlerine sunduğu dokunaklı kasidelerle belirtmeye çalıştı.

Bir süre Erzurum'da görevlendirilen Fazıl, Erzurum'dan dönüp İstanbul'da bulunduğu sıralarda hicivleri dolayısıyla hakkında yapılan şikâyetler üzerine Rodos'a sürüldü. Enderunlu Fazıl! Rodos'ta iken gözlerini kaybetti. Bunun üzerine İstanbul'a tekrar döndü.

Fazıl, caize alarak geçimini sağlayabilmek için kör ve yatalak iken bile padişaha ve dönemin devlet büyüklerine kasideler sunmuştur.

Klasik şiir XVIII. yüzyılda Nabi, Sabit ve Nedim gibi ustalarla eskiye nispetle değişik açılardan topluma, gerçek hayata ve çevreye daha fazla yönelmiştir. Bu eğilim asrın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında çok daha ileri safhaya varır. Bunu ileri götüren şairlerin başında Enderunlu Fazıl gelmektedir. Eserlerinde o günkü hayatı, kendi çevresini ve bu çevrede müşahede ettiklerini geniş ölçüde aksettirmiştir. Nabi, Nedim ve Şeyh Galip ayarında bir şair olmamakla beraber **Fazıl'da gerçek hayata yönelişin ve mücerretlikten mümkün olduğu kadar kaçışın çok daha ileri bir dereceye vardığı görülür.** Klasik şiirin tekniği ve estetiği dairesinde kalarak şiirlerinde ve özellikle mesnevilerinde **gerçek hayatı ve günlük yaşayışı basit ve sathi zevklerin içinden göstermesini bilmiştir.** Nabi ve Sabit'te olan ağır başlılık ile Nedim'deki ince zevk ve nezahet Fazıl'da görülmemektedir. **Düşünce ve duygu bakımından derinliğe sahip olamaması, zevk itibariyle bayağılığa düşmesi, ifade ve üsluptaki laubaliliği şiirlerinin sanat değerini azaltırsa da yaşadığı hayatı ve çevreyi realist çizgilerle ortaya koyması Fazıl'a divan edebiyatında önemli bir yer sağlamıştır.**

ESERLERİ

1. DİVAN: Hacimli bir eser olan divan matbudur. Divandaki gazellerin büyük kısmı **Nabi ve Nedim'i tanzir ve taklit** yolunda olan gazelleridir.

2. DEFTER-İ AŞK: Fazıl'ın kendi aşk maceralarını anlattığı bu eseri 438 beyitlik bir mesnevidir. İlahi aşkı tarifleye başlayan *Defter-i Aşk*, şairin düştüğü ve sonraları pişman olup tövbe ettiği aşk maceralarını hikâye etmektedir. Eserin değeri sadece mahalli bir özellik taşımasındadır. İçerisinde yer alan bir **çingene düğünü** *Defter-i Aşk*'ın en ilgi çekici yanını teşkil eder.

3. HUBANNAME: Kendi içinde çeşitli başlıklar taşıyan 796 beyitten ibarettir. Baş kısmında tasavvufî tarzda bir güzellik tahlilinin yer aldığı eser, zamanına göre yeni sayılabilecek coğrafi bilgiler veren bir girişten sonra Hindistan'dan Amerika'ya kadar birçok ülkenin erkek güzellerinin vasıflarından söz eder ve onlar hakkında kendi görüşlerini belirtir. Bedii zevk ve nezahetten yoksun olan bu eserde de mahalli hayatın çeşitli renkleriyle ortaya konulduğu görülür.

4. ZENANNAME: 1101 beyitlik bir mesnevi olan eserde çeşitli milletlerin kadınları anlatılır. Şair, eserinin baş tarafında kadından söz etmek istemediğini, kadınlara karşı meyli olmadığını söyleyerek konuya girer. *Hubanname*'den daha ilgi çekici olan bu eser, kadınlar

hamamı ile mahalle baskını gibi sahneleri tasvir etmesi bakımından dikkate değer bir özellik taşımaktadır.

5. ÇENGİNAME (Rakkasname): Dörtlüklerle tertip edilmiş olan eser *Rakkasname* adıyla da geçmektedir. Eserde o dönem İstanbul'undaki meşhur köçekler isim isim sayılarak tasvir edilmiştir. Edebi değeri fazla olmasa da Çengindme'nin dikkat çeken yönü zamanın örf ve adetlerini yansıtmasıdır.

6. ŞEVKENGİZ: 640 beyitlik bir mesnevidir.